

2. Сергієнко Н.Ф. Професійна компетентність сучасного вчителя. URL:<http://tme.umo.edu.ua>
3. Схворцова С. О. Професійна компетентність вчителя: зміст поняття. *Наука і освіта*. 2009(4).С. 93.
4. Педагогічна майстерність: підручник / І.А.Зязюн, Л.В.Крамущенко, І.Ф.Кривонос та ін.; за ред. І.А.Зязюна. К.: Вища школа, 2004. 286 с.
5. Шевчук Л.І. Методологічні основи підготовки та підвищення кваліфікації педагогічних працівників у системі професійної освіти: посіб. для кер., пед. прац. проф. освіти. Хмельницький: А. Цюпак. 2006.178 с.

Сєрих Лариса Володимирівна,
завідувачка кафедри теорії і методики змісту освіти
КЗ Сумський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти,
кандидат педагогічних наук, доцент

ОСОБЛИВОСТІ НОВОЇ СТРАТЕГІЇ ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ

Анотація. У статті розглядаються особливості нової стратегії післядипломної педагогічної освіти, що пропонує Національна академія педагогічних наук України. Описано декілька моделей післядипломної педагогічної освіти.

Ключові слова: післядипломна педагогічна освіта, стратегія, модель.

В умовах адміністративно-територіальної реформи в Україні набуває особливої значущості діяльність Регіональних закладів ППО комунальної форми власності, спрямована на:

– створення передумов для забезпечення наступності в розвитку професіоналізму педагогів шляхом підвищення кваліфікації на курсах підвищення кваліфікації та в системі науково-методичної роботи в міжкурсовий період, що є практичним втіленням принципу безперервності освіти;

– забезпечення взаємодії з методичними кабінетами і методичними об'єднаннями вчителів, що сприяє індивідуалізації і диференціації післядипломної освіти, задоволенню практичних запитів керівників, педагогів і педагогічних колективів, а також дозволяє врахувати особливості розвитку освіти в конкретних регіонах;

– поєднання наукового потенціалу науково-педагогічних працівників з практичним досвідом методистів, що є важливою умовою інтеграції педагогічної науки і практики в процесі розвитку професіоналізму педагогічних кадрів;

– здійснення апробації різних нововведень, узагальнення досвіду і вироблення практичних рекомендацій щодо їх подальшого впровадження, що є особливо актуальним для періоду реформ, визначальною рисою якого є одночасне введення великої кількості інновацій [1, с. 140].

Підготовка майбутнього педагога в системі університетської освіти розглядається як період його професійного становлення, набуття базових і фахових компетентностей. Цей період, як відомо, триває 5 років. Проте професійна діяльність педагога охоплює 30-40 років. На цьому етапі професійний розвиток фахівців, тобто зростання кількісних і якісних показників компетентностей, а також розвиток нових, затребуваних освітньою практикою, забезпечує саме система післядипломної освіти.

Важливим чинником забезпечення наступності професійного становлення та розвитку педагогів у системі вищої та післядипломної педагогічної освіти є залучення до викладання на курсах підвищення кваліфікації, проведення науково-методичних заходів викладачів університетів. Це надає післядипломній освіті додатковий інтелектуальний, науковий, творчий потенціал. У свою чергу, робота з працюючими педагогами сприяє наближенню університетської педагогічної освіти до практики, розвиває андрагогічні компетентності викладачів університетів [1, с. 141].

Складність і багатовекторність процесу професійного розвитку педагогів зумовлюють необхідність практичного застосування декількох моделей у практиці післядипломної освіти.

Компетентнісна модель передбачає єдність змісту курсів підвищення кваліфікації і науково-методичної роботи в міжкурсовий період, використання інтерактивних, проектних технологій професійного зростання, які б забезпечували розвиток компетентностей відповідно до викликів часу; передбачає можливості вибору педагогічним працівником різних термінів, модулів, форм навчання, а також розроблення діагностичного інструментарію, який би коректно вимірював рівні розвитку окремих компетентностей і професіоналізму в цілому. Ця модель найбільшою мірою спрямована на результат.

Диференційована модель відповідає принципу варіативності забезпечення професійного розвитку педагогічних кадрів у системі ППО, передбачає наявність великої кількості різноманітних навчальних планів, пропозиції різних термінів, форм і технологій навчання для кожної категорії педагогів.

Диверсифікована модель спрямовується на залучення до професійного розвитку педагогів якомога більшого числа зацікавлених організацій, як освітніх, так і громадських, комерційних тощо. Реалізація моделі передбачає, що заклади ППО делегують проведення окремих форм, модулів навчання або навчання окремих категорій педагогічних працівників іншим організаціям.

Кластерна модель надає можливість розподілу окремих модулів із підвищення кваліфікації та короткотривалих форм навчання між установами-партнерами, що створює передумови для запровадження вузької спеціалізації, диференціації ПК а також підвищення відповідальності за результати.

Пролонгована модель урахує потребу педагогів у безперервній освіті, у процесі якої систематичні курси підвищення кваліфікації проходять певними циклами з різним змістом та за різними формами організації.

Накопичувальна модель створює передумови для врахування сукупності результатів короткотривалих форм навчання на засадах ЄКТС.

Особистісно орієнтована модель віддзеркалює посилення значення самоосвіти педагогів, потребує організації дистанційної освіти, перевагою є спрямованість на врахування особистісних професійних запитів суб'єктів навчального процесу.

У системі ППО існують оптимальні можливості для поєднання формальної, неформальної та інформальної освіти і сучасних форм розвитку професійних компетентностей педагогічних, науково-педагогічних працівників та управлінських кадрів освіти [1, с. 141].

Курси підвищення кваліфікації є важливою системотвірною складовою ППО. На визначення змісту, проектування технологій організації і проведення курсів ПК суттєво впливає входження української освіти до європейського освітнього простору. В основу організації освітнього процесу на курсах підвищення кваліфікації покладена кредитно-модульна система [1, с. 143].

Активне запровадження *очно-дистанційної та дистанційної форм підвищення кваліфікації* є відповіддю на запити педагогічних працівників і глобальні виклики інформатизації. КЗ Сумський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти сьогодні пропонує очну, очно-дистанційну, пролонговану (стажування), курси за вибором, дистанційну з використанням MOODLE та MICROSOFT TEAMS. Сучасні за змістом та зручні за часом заняття дають можливість кожному слухачеві обирати індивідуальну траєкторію навчання, виконання самостійних завдань і написання випускних робіт.

Міжкурсовий період створює передумови для безперервного професійного розвитку управлінських і педагогічних кадрів, зокрема шляхом залучення їх до різних форм навчання, що дає змогу закладам ППО наповнювати сучасним змістом міжкурсовий період професійної діяльності освітян, який є важливою складовою ППО. Суттєвою ознакою ППО в міжкурсовий період є її добровільність і можливість широкого вибору програм, часу і термінів навчання за короткотривалими формами. Це, зокрема, інтерактивні форми і методи навчання, а саме: навчальні тренінги і семінари, диспути, дискусії, круглі столи, професійні зустрічі тощо.

Наукова діяльність у системі ППО спрямовується на розроблення, експериментальну перевірку і впровадження в освітній процес перспективних технологій навчання і виховання, сучасних засобів навчання, дослідження й прогнозування напрямів розвитку системи післядипломної освіти, модернізацію її змісту, підготовку наукових кадрів для системи ППО тощо.

Науковою та методичною основою розвитку ППО є андрагогіка. Оскільки професійний розвиток педагогічних працівників відбувається за певними циклами: від формування однієї компетентності – до іншої, то у теорію та практику ППО введено поняття андрагогічного циклу – періоду тривалістю 3-5 років, який структурно та змістовно об'єднує курси підвищення кваліфікації і міжкурсний період з метою формування нових професійних компетентностей [1, с. 144].

Андрагогічна підготовка викладачів і методистів закладів ППО планується окремо, розробляється система заходів щодо організації та здійснення навчання викладачів, методистів як андрагогів. Запроваджено постійне навчання для більше ніж 1,4 тис. співробітників закладів ППО. Андрагогічна підготовка викладачів і методистів здійснюється системно: на курсах підвищення кваліфікації у ДВНЗ «Університет менеджменту освіти» НАПН України, а також кафедрами та секторами освіти дорослих (андрагогіки) інших закладів системи ППО. Зміст андрагогічної підготовки охоплює актуальні проблеми розвитку освіти України, зарубіжний досвід, нові технології навчання, використання ресурсів сучасних ІКТ у навчальному процесі тощо.

Громадсько-державне управління в системі ППО зумовило активізацію взаємодії з різноманітними асоціаціями, громадськими організаціями, які є стейкхолдерами освітніх послуг у галузі післядипломної освіти.

Міжнародне співробітництво в системі ППО спрямоване на реалізацію низки міжнародних проєктів і програм, зокрема, «Громадянські ініціативи в Східній Європі», «Розвиток громадянських компетентностей в Україні», «Міжнародний шкільний проєкт», «Світ без кордонів», «Відкритий світ», «Громадсько-активна школа», «Європейська мережа шкіл сприяння здоров'ю», «Intel. Навчання для майбутнього», «Microsoft. Партнерство у навчанні», «Talkingcultures», «Європейське мовне портфоліо», «Освіта для стійкого розвитку в дії» тощо. Щороку інститути (академії) ППО встановлюють контакти та підписують договори про співпрацю з новими міжнародними партнерами, активно залучають до інноваційних проєктів і програм навчальні заклади всіх рівнів.

Апробація діяльності закладів ППО систематично здійснюється на різноманітних презентаційних заходах, зокрема на міжнародних та вітчизняних виставках і форумах, за результатами практично всі регіональні заклади ППО та ДВНЗ «Університет менеджменту освіти» НАПН України нагороджено численними дипломами, золотими медалями та почесними званнями за інноваційну педагогічну, наукову та міжнародну діяльність. Усе це є свідченням поступу до забезпечення якості післядипломної педагогічної освіти в Україні.

Розвиток системи ППО спрямовано на оновлення всієї системи безперервного професійного розвитку керівників, науково-педагогічних і педагогічних працівників, а саме: на врахування тенденцій розвитку суспільства, на опанування нового змісту освіти та педагогічних технологій, на впровадження інновацій, на розвиток уміння зіставляти локальні проблеми своєї управлінської та педагогічної діяльності із загальнодержавними пріоритетами, на вмотивованість власного професійного зростання [1, с. 145].

Актуальні питання розвитку системи ППО:

1. Необхідним є законодавче та нормативне забезпечення функціонування та розвитку системи післядипломної педагогічної освіти – розроблення і прийняття законів України «Про освіту дорослих», «Про педагогічну і науково-педагогічну діяльність» і підзаконних нормативно-правових актів, що регулюватимуть неформальні та інформальні види фахової освіти, зокрема педагогічної.

2. Пріоритетним напрямом діяльності закладів системи ППО на сучасному етапі є оновлення змісту і технологій підвищення кваліфікації учителів і керівників загальноосвітніх навчальних

закладів, *розвиток їхніх ключових, базових і предметних компетентностей*, розгортання наукового пошуку з питань формування та розвитку відповідних компетентностей у зв'язку з підготовкою та впровадженням нових стандартів і програм загальної середньої освіти.

3. Потрібно продовжувати *активне запровадження дистанційної форми навчання, он-лайн навчання, пропагування та широке використання можливостей формальної, неформальної та інформальної освіти* для професійного розвитку педагогічних, науково-педагогічних, методичних та управлінських кадрів, що дасть можливість наповнити сучасним змістом як курси підвищення кваліфікації, так і міжкурсовий період професійної діяльності працівників галузі [1, 146].

4. Слабким місцем залишається недостатній рівень професійної компетентності учителів іноземних мов. Для вирішення питання досконалого оволодіння вчителями іноземними мовами потрібно *розширювати співпрацю та використовувати можливості зарубіжних партнерів*, зокрема Британської ради, відділу культури і співробітництва Посольства Франції в Україні, Корпусу миру США в Україні, Інституту Гете в Україні, Центру громадянської освіти Польщі в Україні та ін.

5. Слід звернути увагу на *використання можливостей інформальної освіти* для професійного розвитку працівників галузі. У КЗ СОІППО все більшої популярності набуває різноманітне *он-лайн навчання* з використанням різних сертифікованих платформ (Coursera, EdEra, EdX, iTunes U, KhanAcademy, Prometheus, Udemu та інших). *Відеолекції найкращих викладачів провідних світових університетів, використання індивідуальних і групових форм навчання, інтерактивні тести* для перевірки успішності, форуми для обговорення ключових питань, проведення круглих столів тощо дають можливість успішно навчатися, використовуючи найбільш зручний час і місце для користувачів обладнання (комп'ютер, ноутбук, планшет, смартфон) та отримувати сертифікат по завершенню навчання. Заклади ППО мають цілеспрямовано використовувати зазначені можливості та надавати рекомендації педагогам щодо неформальної та інформальної освіти, сприяти кожному педагогу у виборі індивідуальної траєкторії професійного розвитку.

6. Доцільними є розроблення, нормативно-правове забезпечення та запровадження *накопичувальної системи* професійного розвитку, яка дасть змогу визначати та зараховувати результати навчання в умовах диверсифікації системи ППО. Отримані педагогічними, науково-педагогічними працівниками та керівними кадрами освіти сертифікати про проходження навчання в різних закладах освіти, громадських організаціях, установах різного типу мають зараховуватись у встановленому порядку. Для цього потрібно запровадити *систему кредитування, сертифікації та акредитації, кодування та єдиного обліку освітніх програм і окремих курсів*. Такий підхід забезпечить процеси демократизації та децентралізації ППО, право педагогів і керівників закладів освіти на вільний вибір форм і змісту професійного розвитку.

7. Науковий доробок дослідників системи ППО має набути належного *висвітлення в наукових фахових вітчизняних і міжнародних виданнях*, зокрема тих, що входять до наукометричних баз даних.

8. Перспективним напрямом є проведення *моніторингу якості ППО*. Розроблення науково виваженої методики такого моніторингу потребує наукового обґрунтування та практичної апробації.

Заклади ППО з їх потужним інформаційним, науковим, методичним, навчальним і просвітницьким потенціалом мають сприяти демократичним перетворенням у державі, у кожному регіоні зокрема. Тому важливою є *підтримка цих інституцій з боку їх власників, розвиток матеріально-технічної бази, поповнення сучасною науковою та методичною літературою, належне фінансування*. Без досконалої системи ППО неможливе здійснення модернізації та реформування освіти в Україні.

Список використаних джерел:

1. Національна доповідь про стан і перспективи розвитку освіти в Україні / Нац. акад. пед. наук України; редкол.: В.Г. Кремень (голова), В.І. Луговий, А.М. Гуржій, О.Я. Савченко (заст. голови); за заг. ред. В.Г. Кременя. К.: Педагогічна думка, 2016. 448 с.

Сигида Любов Олексіївна,

доцент кафедри маркетингу Сумського державного університету,

кандидат економічних наук;

Сигида Тетяна Володимирівна,

учитель біології та хімії Білопільської СШ I-III ст. № 1

Білопільської районної ради Сумської області

**БІБЛІОМЕТРИЧНИЙ ТА ВІЗУАЛІЗАЦІЙНИЙ АНАЛІЗ ВЗАЄМОЗВ'ЯЗКУ ПОНЯТЬ «ХІМІЯ»,
«БІОЛОГІЯ» ТА «ЕКОЛОГІЯ»**

Анотація. *Стаття розкриває результати аналізу 517 публікацій із наукометричної бази даних Scopus за період з 2010 по 2019 рр. У результаті дослідження було визначено динаміку публікаційної активності за роками. Встановлено галузі знань, до яких переважно належать публікації. Виокремлено авторів, які мають найбільшу кількість публікацій у рамках досліджуваної тематики, а також найбільш цитовані дослідження. Також були сформовані кластери ключових слів. Отримані результати аналізу та візуалізація є актуальними та формують основу для кращого розуміння взаємозв'язків між поняттями «хімія», «біологія» та «екологія».*

Ключові слова: хімія, біологія, екологія, бібліометрика, Scopus, цитування.

Перехід до міждисциплінарності та крос-секторності вимагає пошуку взаємозв'язків між дотичними дисциплінами та галузями знань. Встановлення такого взаємозв'язку дозволить визначити перетини, які покажуть сильні та слабкі сторони кожної дисципліни та галузі знань, а також прогалини, які можуть бути заповнені завдяки комплексному та системному використанню дотичних дисциплін та галузей знань. Це разом дозволить досягнути синергійного ефекту як результату поєднання переваг і можливостей суміжних дисциплін та галузей знань. Відповідно, питання встановлення взаємозв'язку та взаємозалежності між поняттями «хімія» («chemistry»), «біологія» («biology») та «екологія» («ecology») є актуальним та відповідає вимогам часу.

Проблеми міжпредметних і міждисциплінарних зв'язків постають особливо гостро останніми роками, що пов'язано зі стиранням відмінностей та чітких меж. Дані проблеми розглянуті, зокрема, у роботах [4-7].

Однак *недостатньо розробленим* залишається питання дослідження використання понять «хімія», «біологія» та «екологія» у наукових працях та встановлення взаємозв'язку між ними.

Метою статті є глибоке дослідження особливостей зв'язку понять «хімія» («chemistry»), «біологія» («biology») та «екологія» («ecology») на основі бібліометричного аналізу.

Щоб більш детально дослідити проблему взаємозв'язку понять «хімія» («chemistry»), «біологія» («biology») та «екологія» («ecology»), нами був проведений бібліометричний аналіз, основна мета якого полягала у вивченні бібліографічного матеріалу та визначенні основних наукових напрямків у досліджуваній сфері й взаємозв'язків між ними. Вибір даних ключових слів пов'язаний із важливістю розгляду проблем, що виникають на стиках дисциплін, і відповідно переходом до міждисциплінарного та крос-секторального їх розгляду.

У цьому дослідженні використовується наукометрична база даних Scopus, у якій було використано пошукове поле «title, abstract, keywords» Для подальшого розгляду були обрані лише статті (Article), написані англійською мовою. Відповідно, для подальшого дослідження було обрано 517 статей. Розподіл наукових праць за роками представлено на рис. 1. Відповідно до нього можна зазначити, що, незважаючи на те, що досліджувана нами проблематика не є новою,